

NGUYỄN TÚ - NHỮNG ĐÓNG GÓP VỀ LỊCH SỬ VÀ VĂN HÓA

GVHD: ThS. Lê Trọng Đại

SVTH: Đinh Biên Thùy

Phạm Xuân Lược

ĐHSP Văn-Sử, Khóa 51

Tóm tắt: Bài viết giới thiệu những nét chính về cuộc đời và sự nghiệp của nhà nghiên cứu Nguyễn Tú qua hai thời kỳ: Thời kỳ hoạt động cách mạng từ năm 1945 đến năm 1965 và thời kỳ hoạt động khoa học từ năm 1985 đến năm 2006. Đặc biệt các tác giả đi sâu làm rõ những đóng góp của Nguyễn Tú về lịch sử và văn hóa.

1. MỞ ĐẦU

Nghiên cứu về lịch sử và văn hóa dân tộc, cũng như lịch như lịch sử và văn hóa địa phương là một công việc cần thiết, bổ ích và lý thú. Để hoàn thành tốt công việc này đòi hỏi nhà nghiên cứu phải có một quá trình nghiên cứu tích lũy, công phu, lâu dài, cùng với sự kiên trì và đam mê. Lịch sử và văn hóa là hai vấn đề luôn gắn bó chặt chẽ, song hành với nhau. Để tiến hành nghiên cứu thì ngoài sự say mê nhiệt huyết cần có phương pháp nghiên cứu. Trong quá trình học tập, nghiên cứu rất may mắn chúng tôi được tiếp cận các công trình của cụ Nguyễn Tú - Một nhà nghiên cứu có uy tín về lịch sử và văn hóa, đặc biệt là về lịch sử và văn hóa Quảng Bình.

Qua tìm hiểu các công trình nghiên cứu của Nguyễn Tú, chúng tôi đánh giá rất cao những đóng góp, tài năng lẫn tâm huyết của cụ đối với lịch sử và văn hóa. Các công trình của cụ đã cung cấp cho chúng ta những nguồn tư liệu quý giá, những nhận định đánh giá khá chính xác giúp cho người đọc hiểu biết sâu sắc hơn về lịch sử và văn hóa dân tộc lẫn địa phương. Tuy nhiên, cuộc đời hoạt động cách mạng và sự nghiệp nghiên cứu lịch sử, văn hóa khá đồ sộ mà Nguyễn Tú để lại cho hậu thế vẫn chưa được nhiều người biết đến và cũng chưa có một công trình nghiên cứu nào tiến hành tập hợp, giới thiệu một cách đầy đủ. Mặt khác, việc nghiên cứu, giới thiệu các công trình về lịch sử và văn hóa của cụ Nguyễn Tú còn là một nghĩa cử của nhóm tác giả nhằm tri ân một bậc tiền nhân đáng kính. Việc thực hiện đề tài này còn giúp chúng tôi có một nguồn tài liệu bổ ích phục vụ cho việc học tập, nghiên cứu làm hành trang nghề nghiệp trong tương lai. Xuất phát từ những cơ sở lý luận và thực tiễn trên mà chúng tôi chọn vấn đề “**Nguyễn Tú những đóng góp về lịch sử văn hóa**” làm đề tài nghiên cứu khoa học của nhóm.

Tuy đã có nhiều cố gắng và nỗ lực, song chắc chắn rằng đề tài của chúng tôi vẫn không tránh khỏi thiếu sót, nhóm tác giả rất mong nhận được sự góp ý, phê bình của quý thầy cô và các bạn sinh viên.

2. NỘI DUNG

2.1. Cuộc đời và sự nghiệp của Nguyễn Tú

2.1.1 Vài nét về cuộc đời của Nguyễn Tú

Cụ Nguyễn Tú sinh ngày 14 tháng 7 năm 1920 tại làng Trung Bính, xã Bảo Ninh và mất ngày 7 tháng 9 năm 2006 tại Đồng Hới. Thân sinh của cụ là ông Nguyễn Đức Diễm, thân mẫu của cụ là bà Nguyễn Thị Ki.

Sinh ra và lớn lên trên một làng quê giàu truyền thống văn hóa nằm bên dòng sông Nhật Lệ thơ mộng, hiền hòa, Nguyễn Tú đã sớm mang trong mình một tình yêu quê hương tha thiết và ôm ấp hoài bão lớn được cống hiến sức lực, trí tuệ của mình cho quê hương đất nước. Lúc sinh thời Nguyễn Tú đã có đóng góp không nhỏ cho quê hương Quảng Bình qua những tháng năm hoạt động cách mạng và hoạt động khoa học.

2.1.2. Sự nghiệp của Nguyễn Tú

Nguyễn Tú trong thời kỳ hoạt động cách mạng từ 1945 - 1965

Tháng 5 năm 1945, Nguyễn Tú được kết nạp vào Đảng Cộng sản Việt Nam, cụ trở thành một trong số 6 đảng viên đầu tiên của Đồng Hới tham gia thành lập “Chi bộ Phố” tiền thân của Đảng bộ Thành phố Đồng Hới ngày nay. Sau khi trở thành đảng viên, cụ Nguyễn Tú đã hăng hái tham gia công tác Đảng và tích cực phát triển các tổ chức quần chúng của Mặt trận Việt Minh ở Đồng Hới. Ngày 23 tháng 8 năm 1945, Nguyễn Tú được bầu vào Ủy Ban khởi nghĩa của Thị xã; Cụ đã tích cực tham gia đánh chiếm Dinh tỉnh trưởng Quảng Bình giành chính quyền ở tỉnh lỵ và thành lập chính quyền cách mạng. Sau khi giành được chính quyền, Nguyễn Tú được cử vào Ban chấp hành Thị bộ Việt Minh thị xã Đồng Hới phụ trách quân sự.

Trong những năm kháng chiến chống Pháp (1945- 1954), Nguyễn Tú đã từng giữ các chức vụ Đại đội trưởng Đại đội Phú Quý (C12), Chính trị viên huyện đội Quảng Ninh, Thị đội trưởng Thị đội Đồng Hới.

Sau ngày miền Bắc được giải phóng (1954), do nhu cầu xây dựng kinh tế, phát triển công nghiệp quốc doanh, Nguyễn Tú được điều sang làm Giám đốc nhà máy giấy Quảng Bình từ 1955 - 1960. Năm 1960, Tỉnh ủy Quảng Bình đã điều động cụ về Ban nghiên cứu lịch sử Đảng thuộc Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy. Năm 1965, cụ Nguyễn Tú được nhà nước cho nghỉ hưu.

Nguyễn Tú thời kì hoạt động khoa học từ 1985 đến 2006

Sau khi nghỉ hưu, Nguyễn Tú phải dành hơn 10 năm để chăm sóc người vợ đau yếu và chữa bệnh. Từ đầu thập niên 1960, cụ Tú mới bắt tay vào hoạt động nghiên cứu khoa học một cách liên tục cho đến cuối đời.

Với hơn 20 năm cầm bút, cụ Nguyễn Tú đã để lại cho hậu thế một khối lượng tác phẩm khá đồ sộ. Các tác phẩm tiêu biểu của cụ như: Đào Duy Từ với Lũy Thầy, Hoàng Kế Viêm, Quảng Bình nước non và lịch sử, Văn hóa dân gian Quảng Bình, Quảng Bình nhân vật chí, Địa chí Bảo Ninh, Địa chí Đồng Hới, Địa chí Cổ Hiên, Địa chí Thanh Trạch, Địa chí Thuận Bài... Ngoài ra, cụ còn có một số tác phẩm viết chung với các tác giả khác, nhiều bài viết đăng các báo, tạp chí trong nước và địa phương .

Với nhiều công trình có giá trị nên cụ Nguyễn Tú đã giành được rất nhiều giải thưởng có uy tín như: Giải thưởng văn học nghệ thuật Quảng Bình mang tên Lưu Trọng Lư; giải nhì toàn quốc Văn học dân gian; giải 3A hội văn nghệ dân gian Quảng Bình...

2.2. Đóng góp của Nguyễn Tú về lịch sử

2.2.1 Đóng góp của Nguyễn Tú về lịch sử dân tộc

Tuy không viết nhiều về lịch sử dân tộc song với hai tác phẩm “Hoàng Kế Viêm” và “Đào Duy Từ với Lũy Thầy”, Nguyễn Tú đã có đóng góp nhất định cho lịch sử dân tộc trong việc cung cấp nguồn tư liệu và đánh giá một số nhân vật giúp cho việc nghiên cứu lịch sử Việt Nam hai giai đoạn quan trọng này. Đó là giai đoạn Trịnh -Nguyễn phân tranh 1627-1672 và công cuộc kháng Pháp của dân tộc ta ở nửa sau thế kỷ XIX.

Với cuốn “**Hoàng Kế Viêm**”, đóng góp lớn nhất của Nguyễn Tú là cụ đã giới thiệu một cách khá đầy đủ cuộc đời và sự nghiệp của Hoàng Kế Viêm từ thuở ấu thơ cho đến lúc qua đời. Đặc biệt là Nguyễn Tú đã cung cấp nhiều tư liệu quan trọng góp phần làm rõ góc khuất những năm cuối trong sự nghiệp quân sự - chính trị của Hoàng Kế Viêm.

Để viết cuốn “**Đào Duy Từ với Lũy Thầy**”, cụ Tú đã lặn lội nhiều nơi nhằm khảo sát thực địa, tìm kiếm tư liệu để biên soạn cuốn sách này. Đóng góp quan trọng nhất của Nguyễn Tú trong tác phẩm này là cụ giới thiệu một cách chi tiết, toàn diện về nguồn gốc, vị trí, kết cấu, mối liên hệ giữa các chiến lũy và tác dụng của hệ thống Lũy Thầy ở Quảng Bình thời Trịnh - Nguyễn phân tranh.

Với cuốn “*Quảng Bình nước non và lịch sử*”, dưới góc độ lịch sử Nguyễn Tú đã làm nổi bật vai trò của Nguyễn Hữu Cảnh trong việc mở mang lãnh thổ của nước ta về phía nam ở thế kỉ XVII.

2.2.2 Đóng góp của Nguyễn Tú về lịch sử Quảng Bình

Đóng góp của cụ Tú đối với lịch sử Quảng Bình được thể hiện trong các tác phẩm: Quảng Bình nước non và lịch sử; Nhân vật chí; và các địa chí như: Địa chí Thuận Bài, Địa chí Thanh Trạch, Địa chí Cổ Hiên, Địa chí Đồng Hới... Trong các tác phẩm này, Nguyễn Tú đã dựng lại bức tranh lịch sử chân thực, sinh động của các vùng quê ở Quảng Bình gắn với rất nhiều tên tuổi của các nhân vật lịch sử địa phương.

2.3. Đóng góp của Nguyễn Tú về văn hóa Quảng Bình

Đóng góp về lĩnh vực này của Nguyễn Tú được thể hiện trên ba phương diện:

Thứ nhất là nghiên cứu và biên soạn địa chí nhân vật chí và danh nhân văn hóa.

Nguyễn Tú đã biên soạn hàng loạt cuốn sách bao gồm nhân vật chí, danh nhân văn hóa, địa chí các làng quê nổi tiếng ở Quảng Bình như: Địa chí Bảo Ninh, Địa chí Thanh Trạch, Địa chí Thuận Bài, Địa chí Cổ Hiên, Địa chí Đồng Hới...

Thứ hai là sưu tầm văn học dân gian Quảng Bình.

Trong tuyển tập “Văn hóa dân gian Quảng Bình”(4 tập với trên 1000 trang viết), Nguyễn Tú đã sưu tầm được trên 100 câu ca dao, hơn 500 câu tục ngữ và thành ngữ, gần 200 câu hò nhân ngãi, trên 60 câu hò đối đáp, hàng chục bài vè, bài đồng dao. Ngoài ra cụ Nguyễn Tú cũng đã sưu tầm được gần 20 truyền thuyết, trên 20 chuyện cười, một số giai thoại và chuyện cổ tích khá đặc sắc của Quảng Bình.

Thư ba là về dịch thuật.

Với vốn hiểu biết sâu sắc và sự cần mẫn học hỏi, tìm tòi Nguyễn Tú đã có được một vốn tri thức về Hán ngữ và Pháp ngữ khá phong phú. Điều đó được thể hiện thông qua việc cụ đã dịch khá nhiều các văn bản tiếng Hán, tiếng Pháp ra tiếng Việt. Cụ đã dịch một số gia phả bằng tiếng Hán của các dòng họ ở Quảng Bình như gia phả họ Nguyễn Phạm ở thôn Kiên Bính (Hải Đình - Đồng Hới), gia phả họ Hoàng ở Văn La Lương Ninh - Quảng Ninh), một số bài thơ của Nguyễn Du, Lê Thánh Tông viết về vùng đất Quảng Bình. Nguyễn Tú cũng đã dịch một số công điện bằng Pháp ngữ của quan chức đô hộ người Pháp.

3. KẾT LUẬN

Nguyễn Tú - con người của tinh thần đam mê nghiên cứu tìm tòi, học hỏi, Cụ đã để lại cho hậu thế những công trình có giá trị về lịch sử và văn hóa với một tình yêu quê hương, đất nước sâu sắc. Bằng chính bàn tay, khối óc của mình, cụ đã cho ra mắt nhiều tác phẩm về lịch sử và văn hóa gắn với vùng đất và con người Quảng Bình.

Trên 20 năm cầm bút, với hơn 10 đầu sách riêng, nhiều tác phẩm viết chung, nhiều bài đăng báo và tạp chí, Nguyễn Tú đã cần mẫn gom góp, tập hợp để biên soạn nhằm bảo tồn nhiều giá trị lịch sử và văn hóa quý báu của các bậc tiền nhân để lại cho hậu thế.

Qua việc tìm hiểu, nghiên cứu các công trình của Nguyễn Tú, chúng tôi thấy rằng quả thực mỗi trang sách của cụ là một bức tranh chân thực, sinh động về lịch sử và văn hóa. Cụ đã cung cấp nhiều tư liệu và những đánh giá quan trọng, góp phần giúp chúng ta có được một cái nhìn đúng đắn về nhiều sự kiện và nhân vật lịch sử, danh nhân văn hóa. Đồng thời, qua các tác phẩm địa chí, cụ Tú đã giúp chúng ta nhận ra được những nét đẹp quyền rũ của quê hương đất nước. Đó là một Đồng Hới đầy hương sắc, nơi hội tụ của tinh hoa, nét đẹp quê hương Quảng Bình. Đó là một Cổ Hiền có đủ cơ sở về văn hóa để xếp vào “bát danh hương” của tỉnh Quảng Bình. Đó là một Thuận Bài với lý tưởng sống “Đừng tồi hơn bạn, đừng sang hơn đời”. Một Quảng Bình nước non và lịch sử mang với nhiều giá trị tinh túy của các làng quê Quảng Bình tạo nên một bức tranh Quảng Bình đa thanh, đa sắc. Quảng Bình qua ngòi bút của Nguyễn Tú đã ngời lên vẻ đẹp kỳ thú, hấp dẫn gắn với chiều dài lịch sử và văn hóa dân tộc.

Bằng lối viết chân thực, hấp dẫn với tinh thần lao động cần mẫn cộng với tài năng và lòng đam mê khoa học, những “đứa con tinh thần” của cụ Tú lần lượt ra đời đã minh chứng một cách sinh động cho thành quả lao động của một nhà nghiên cứu chân chính, tâm huyết và sáng tạo. “Với sự hiểu biết khá sâu sắc, với nhiều năm miệt mài khảo cứu và quan sát thực địa khắp nơi trong tỉnh, và hơn hết là một tấm lòng tha thiết yêu quê hương, cụ Nguyễn Tú đã giúp chúng ta nhận rõ hơn mảnh đất và con

người nơi chúng ta đang sống”. Từ việc tham chiếu sự nghiệp nghiên cứu của Nguyễn Tú, chúng ta có thể khẳng định rằng: Nếu muốn hiểu biết về lịch sử và văn hóa vùng đất Quảng Bình, bạn đừng bỏ qua các tác phẩm của cụ Nguyễn Tú.

Khi đọc những công trình của cụ, chúng ta không chỉ mở mang hiểu biết nhiều về địa lý, lịch sử, văn hóa Quảng Bình, mà còn rút ra được những bài học bổ ích về đối nhân xử thế, về tình yêu quê hương và lý tưởng sống.

Hy vọng rằng đề tài nghiên cứu của chúng tôi sẽ là sự khởi đầu cho các công trình nghiên cứu về cuộc đời và sự nghiệp của Nguyễn Tú. Mặt khác việc thực hiện đề tài nhóm tác giả đã tập hợp được một danh mục tài liệu tương đối đầy đủ về các công trình của Nguyễn Tú. Tuy có nhiều cố gắng song với thời gian và trình độ có hạn đề tài của chúng tôi mới chỉ bước đầu tìm hiểu và đánh giá sơ bộ phần quan trọng những đóng góp của Nguyễn Tú. Chắc chắn rằng công trình của chúng tôi vẫn chưa làm hài lòng bạn đọc, hi vọng sẽ có nhiều công trình chuyên sâu hơn nữa của giới học thuật tiếp tục nghiên cứu làm rõ cuộc đời và sự nghiệp của cụ Nguyễn Tú - một “nhà Quảng Bình học” đáng kính.

Nghiên cứu cuộc đời và sự nghiệp của Nguyễn Tú, chúng ta có thể học tập được ở cụ lòng say mê nghiên cứu khoa học, tinh thần lao động cần mẫn nghiêm túc; mặt khác chúng ta còn được mở mang hiểu biết về lịch sử và văn hóa Quảng Bình. Nghiên cứu học tập di sản của cụ Nguyễn Tú mỗi chúng ta càng thấy được trách nhiệm của thế hệ trẻ Quảng Bình ngày nay là phải biết nâng niu trân trọng, gìn giữ và phát huy những giá trị văn hóa mà các tiền nhân đã để lại trên quê hương Quảng Bình yêu dấu.

Với tất cả những gì mà cụ Nguyễn Tú đã để lại cho hậu thế, chúng ta có thể khẳng định: Cụ xứng đáng là một nhà Quảng Bình học, một lão thành cách mạng và một tài năng khoa học thực sự. Đề tài của nhóm chúng tôi thực hiện là một nghĩa cử tri ân và lời cảm ơn chân thành, sâu sắc nhất đến cụ Nguyễn Tú./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Tú (1986), *Địa chí Bảo Ninh*, Sở VH TT Bình Trị Thiên
- [2]. Nguyễn Tú (1989), *Danh nhân Bình Trị Thiên*, Sở Văn hóa TT Bình Trị Thiên
- [3]. Nguyễn Tú (1993), *Đào Duy Từ với Lữ Thầy*, Nxb Lao Động Hà Nội
- [4]. Nguyễn Tú (1993), *Hoàng Kế Viêm*, Sở Văn hóa - Thông tin Quảng Bình
- [5]. Nguyễn Tú (1995), *Địa chí làng Thanh Trạch*, Nxb Thuận Hóa
- [6]. Nguyễn Tú (1996), *Địa chí làng Thuận Bài*, Nxb Thuận Hóa
- [7]. Nguyễn Tú (1998), *Quảng Bình nước non và lịch sử*, Sở Văn hóa - Thông tin Quảng Bình
- [8]. Vĩnh Nguyên - Nguyễn Tú (1998), *Danh nhân văn hóa Quảng Bình tập 1, tập 2*, Sở Văn hóa thông tin Quảng Bình

- [9]. Nguyễn Tú (2000), *Địa chí Đồng Hới*, Trung tâm văn hóa thể thao thị xã Đồng Hới
- [10]. Nguyễn Tú (2001), *Địa chí làng Cổ Hiền*, Hội Văn nghệ Quảng Bình
- [11]. Nguyễn Tú (2003), *Nhân vật chí Quảng Bình*, Nxb Thuận Hóa
- [12]. Nguyễn Tú (2006 -2010) *Văn nghệ dân gian Quảng Bình* (4 tập), NXB Văn hóa - Thông tin

